2017-173

Archeologienota Ouwegem Beertegemstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

16-10-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Ouwegem Beertegemstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 6756m² groot, bevindt zich ten noordoosten van het kruispunt van de Ouwegemsesteenweg met de Beertegemstraat. Het plangebied is in gebruik als stockageplaats en werkruimte van een houtverwerkend bedrijf. Het grootste deel van het terrein wordt ingenomen door loodsen. De meest zuidelijke loods is in baksteen opgebouwd, de andere loodsen zijn metalen constructies. Langsheen de Ouwegemsesteenweg is een onverharde strook voor buitenopslag aanwezig. De buitenruimte langsheen de Beertegemstraat en de binnenruimte in de loodsen is oppervlakkig verhard. De loodsen zijn niet onderkelderd. De aanwezige verharding zal voor een beperkte verstoring van de bovenste teelaardelaag gezorgd hebben. Lokaal zullen er meer diepgaande verstoringen zijn door de steunpunten van de loodsen, funderingssleuven en nutsleidingen, maar de oppervlakte hiervan is beperkt in vergelijking me de totale oppervlakte van het plangebied. De site zal verkaveld worden in 13 loten. De bestaande loodsen worden gesloopt, de verharding wordt opgebroken. Langsheen de Ouwegemsesteenweg komt een rij van 5 woningen, langsheen de Beertegemstraat komen 6 halfopen bebouwingen. Aan de voorzijde van deze woningen wordt een voortuinstrook van 5 tot 8m voorzien. Op de achterliggende zone worden 2 vrijstaande woningen ingericht; ten oosten daarvan blijft een zone vrij die nadien aan de aanpalende loten wordt verkocht. Bij elke woning hoort een tuin. Dwars op de Beertegemstraat wordt een gemeenschappelijke oprit aangelegd waarin nutsleidingen komen te liggen. Verder wordt er geen interne wegenis voorzien op het plangebied.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij de relevante en beschikbare bronnen teruggevonden werden en geraadpleegd. Op de oudst betrouwbare kaart, de Ferrariskaart uit ca. 1777, is het plangebied onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. In het midden van de 19de eeuw worden enkele gebouwtjes aangegeven in het zuiden van het plangebied. In de 2de helft van de 19de eeuw wordt de Ouwegemsesteenweg aangelegd, waardoor het oude stratenpatroon van het dorp Ouwegem enigszins wordt gewijzigd. Zeker vanaf 1971 krijgt de site zijn huidige invulling, de 19de-eeuwse gebouwtjes zijn dan niet meer aanwezig. Het huidige gebruik van het plangebied heeft niet gezorgd voor verstoring van het archeologisch bodemarchief. Hoe de site er uit zag voor 1777 is niet gekend. Wel heeft de directe omgeving een vroegmiddeleeuwse oorsprong, hierop duiden de diverse -gem toponiemen: Ouwegem zelf, maar ook de Beertegemstraat en het gehucht Beertegem, en de Landegemstraat. In die periode moeten er meerdere grote hofsteden aanwezig zijn geweest, die nadien uitgroeiden tot dorpen met een eigen parochiekerk (Ouwegem) en gehuchten (Beertegem) en nog steeds doorleven in de huidige straatnamen. De ruimere regio van het plangebied is rijk aan archeologische sites, uit diverse periodes. Er zijn meerdere sites uit de steentijden, de metaaltijden, de Romeinse periode en de middeleeuwen gekend. Het merendeel daarvan situeert zich op de Astberg en de omliggende hogere gronden ten zuiden van het plangebied, maar ook in de lagergelegen zone van Zingem en rond

Ouwegem zijn er enkele sites gekend. Nabij de kern van Ouwegem vond er tot op heden maar 1 archeologisch onderzoek plaats, een recent proefsleuvenonderzoek in de Ouwegemsesteenweg schuin tegenover het plangebied, waarbij 1 geïsoleerde kuil uit de ijzertijd of vroeg-Romeinse periode werd aangetroffen. Dit toont aan dat de directe omgeving van het plangebied minstens gefrequenteerd werd tijdens die periode. Het plangebied is gelegen op drogere zand/licht zandleemgronden net ten oosten van een beek, en op de overgang van hogere gronden in het zuiden naar lagere gronden in het noorden. Deze locatie op het snijpunt van verschillende landschappelijke zones en vlakbij water kan een aantrekkingspool geweest zijn voor menselijke activiteit/bewoning in het verleden. Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een bepaalde archeologische verwachting heeft. Site(s) uit de metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen en/of nieuwe tijden zijn, gezien de landschappelijke ligging, de bodemgesteldheid, de archeologische context en de historische gegevens, zeker niet uit te sluiten. Vooral wat betreft de vroegmiddeleeuwse periode heeft het plangebied een hogere archeologische verwachting; het is niet onmogelijk dat het gehucht Beertegem gegroeid is uit een hof dat gelegen was op of vlakbij het onderzoeksterrein. In situ bewaring van eventuele steentijdsites wordt niet verwacht, de bodemkaart geeft geen aanwijzingen voor begraven bodems. Eventuele aanwezige steentijdsites zullen opgenomen zijn in de ploeglaag. Er hebben geen gekende diepgaande verstoringen plaatsgevonden op het plangebied, waardoor kan verondersteld worden dat eventueel aanwezige archeologische sites met grondsporen een goede bewaring zullen hebben.

Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over het volledige plangebied bedreigd wordt door de werken: de voorafgaande afbraakwerken, het bouwrijp maken van de percelen, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones zijn nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites. Bovendien kent het plangebied een bepaalde archeologische verwachting. Op basis van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren en kan mogelijk informatie aanleveren over het vroegmiddeleeuwse ontstaan van het gehucht Beertegem.

Gezien de aard van de site en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Ook naar kosten-batenanalyses is deze onderzoeksmethode te prefereren. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder voorgesteld. Dit proefsleuvenonderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na afbraak van de bestaande gebouwen.

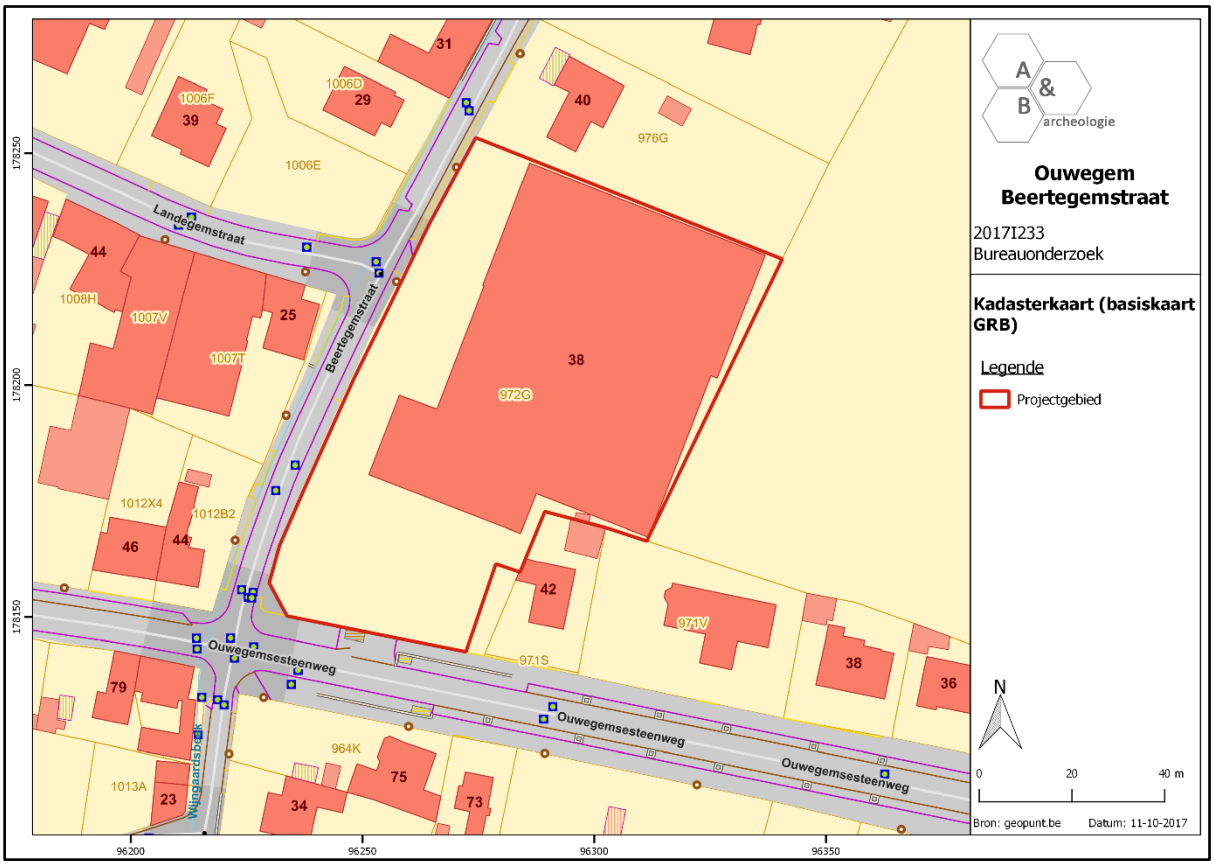
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Ouwegem Beertegemstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 96229,9 en Y: 178142,48; X: 96340,6 en Y: 178253,37

Kadastergegevens: Zingem, afdeling 3 (Huise), sectie C, perceel 972G

Het plangebied is 6756m² groot.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied, dat volledig in aanmerking komt voor verder vooronderzoek (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Zijn er nog sporen te vinden van de 19de-eeuwse bebouwing in het zuiden van het plangebied?
- Zijn er aanwijzingen te vinden dat vanuit deze locatie in de vroege middeleeuwen het gehucht Beertegem is ontstaan?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om deze site te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1 en 2. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

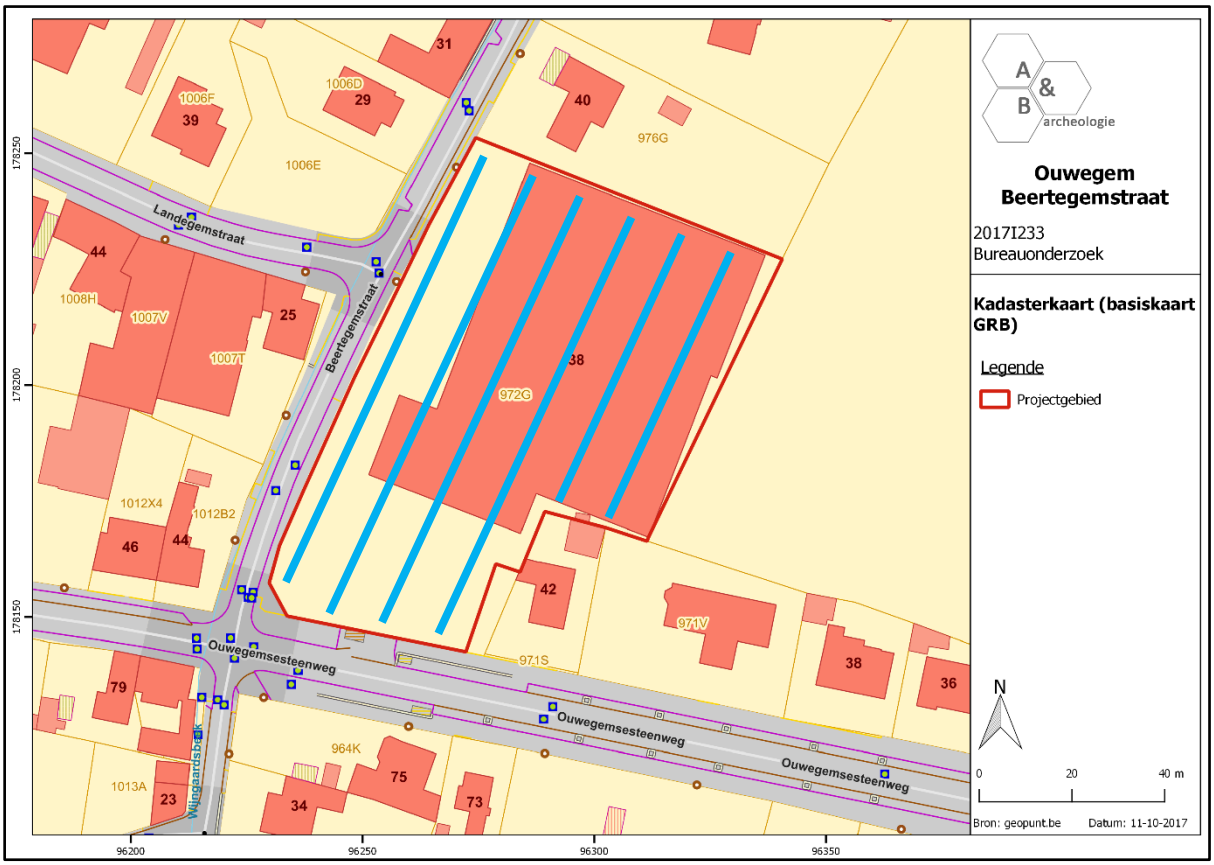
Voorafgaand de start van het proefsleuvenonderzoek moet de bebouwing gesloopt worden. Belangrijk hierbij is dat dit maar mag gebeuren tot op maaiveldniveau. Alle ondergrondse opbraakwerken en het opbreken van de oppervlakkige verharding kan pas gebeuren nadat het proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is op het plangebied. Er moet met andere woorden vermeden worden dat er bodemingrepen gebeuren voorafgaand het proefsleuvenonderzoek, omdat anders de kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische sporen ongedocumenteerd vernield worden.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. De sleuven worden haaks op de lichte helling aangelegd en zijn dus min of meer noordzuid georiënteerd. Bij de inplanting van de sleuven worden de huizenblokken zoveel als mogelijk vermeden. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. De oppervlakkige verharding aanwezig op de plek van de sleuven kan eenvoudig verwijderd worden door dezelfde graafkraan die op dat moment de sleuven aanlegt.

Er wordt 10%, oftewel ca. 675m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 169m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters. De ligging van deze bijkomende 2,5% is vrij te bepalen door de erkende archeoloog die het proefsleuvenonderzoek uitvoert. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost. Er wordt in totaal 844m² oftewel 12,5% van het plangebied onderzocht.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf, belangrijk is hierbij dat verharding en eventueel steenpuin apart worden gehouden van de zuivere grond. Het dichten gebeurt op zo’n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 100 werkdagen ervaring met onderzoek op zandleem-/lemige zandgronden.

- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek in zandleem-/lemige zandgronden

- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met ervaring met onderzoek van meerperiodesites.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.